

oteci. — ⁹⁾ 4. IX 1873. — ¹⁰⁾ Spisi gradskog poglavarstva, redovna uprava, Zagreb, 1873, 5880, Historijski arhiv, Zagreb. — ¹¹⁾ Agramer Wolchenblatt, 1874, 4, 25. I — ¹²⁾ Agramer Wochenblatt, 1874, 8, 22. II. — ¹³⁾ Agramer Wochenblatt, 1874, 9, 1. III; 11, 15. III. — ¹⁴⁾ Agramer Wochenblatt, 1874, 14, 5. IV. — ¹⁵⁾ Agramer Wochenblatt, 1874, 14, 5. IV. — ¹⁶⁾ Agramer Wochenblatt, 1874, 15, 12. IV. — ¹⁷⁾ Die Drau, Osijek, 1874, 34, 26. IV. U objelodanjenom nekrologu, koji je pisan na mjestu uvodnika čitamo slijedeće „...Dr. Mraović, ein Mann von nicht alltäglicher Begabung, hat unter der frühern Regierung eine ziemlich hervorragende politische Stellung eingenommen. Als Hausarzt des Banus war er auch gleichzeitig dessen Hausfreund und als solcher erwies er sich bei jeder Gelegenheit mit der bewunderungswürdigsten Selbstaufopferung. Die hervorragende soziale Stellung und der Einfluss, welchen er in Agram besass, wurde von Rauch oft benützt, und Mraović's bedeutendes Vermögen, ja selbst seine ärztliche Praxis fielen auf diese Weise nur zu bald der Politik zum Opfer; uneigennützig, bis zum Exzess hat er es stets verschmät, seine wahre Lage seinen Freuden mitzutheilen und so gings mit ihm immer mehr Thal ab, er fiel in Hände herzloser Wucherer, aus denen er sich nicht mehr zu entreissen wusste, und die ihm auch in den Tod trieben.“ — ¹⁸⁾ 20. IV 1874. — ¹⁹⁾ Narodne novine, 1874, 91, 22. IV. — ²⁰⁾ Agramer Wochenblatt, 1874, 17, 26. IV.

DATA ON THE LIFE AND WORK OF DR. ALEKSANDAR MRAOVIĆ, jr.
(1837—1874)

Miroslava DESPOT

THE ARTICLE DEALS WITH DATA ON THE LIFE AND ACTIVITY OF DR. ALEKSANDAR Mraović, jr. physician from Zagreb. Born in the family with traditionnal charity and deep feelings, he continued these principles in his life, up to his tragic and early death.

PRIKAZI

JEDNA ZANIMLJIVA NAREDBA O SPREČAVANJU ZARAZNIH BOLESTI U SRBIJI IZ 1884. GODINE

Miodrag RADOSAVLJEVIĆ i Uroš MIHAJLOVIĆ

KRAJEM PROŠLOG VEKA ČUPRIJA SE NAGLO POČELA DA RAZVIJA zahvaljujući svom povoljnom geografskom položaju a i čestim migracijama posle ratova 1876/78. Doduše, ona je i u starija vremena bila značajni centar i raskršće. U doba Rimljana zvala se *Horeum Margi* (*Moravska Žitnica*)¹ i bila vojno uporište i administrativno-kulturni centar čitave Gornje Mezije. U Srednjem veku a i kasnije: dalje je bila na „carskoj džadi“ i kroz nju su vodili putevi mnogih osvajača. Čuprija je upoznala horde Kelta i Huna, Avara i drugih, legije rimskih osvajača. Zauzimali su je pored Slovena i Grci, Mađari, Nemci, Bugari, pljačkali i pustošili Krstaši, rušili i spaljivali Turci²). Njena je istorija u neku ruku profil istorije čitavog srpskog naroda, koga su mnogi osvajali i ugnjetavali ali nikad nisu mogli da ga porobe i istrebe. Tako je i Čuprija, najpre Horeum Magri, zatim u Srednjem veku grad *Ravno*,³) najzad dobila po Turcina i svoje ime — *Čuprija*,⁴) o čemu ima mnogo pisanih dokumenata.

Dugi i krvavi ratovi, česte bune i ustanci, seobe i vraćanje na opustela ognjišta, nemaština i glad, bili su praćeni i nizom bolesti, tzv. pomora. I zato onda nije nikakvo čudo što je u oslobođenoj Srbiji jedna od prvih briga bila čuvanje narodnog zdravlja. Mere su bile oštre ali i efikasne, što se za onakav stepen zdravstvene i opšte kulture može i razumeti. Tako je na primer 1866. godine prilikom velike epidemije kolere u Čupriji knjaz Miloš lično intervenisao i postavio Miletu Radojkovića za glavnog komandanta vojske koja je opkolila ugroženo područje da se bolest ne bi širila, pa čak mu dao ovlašćenje da puca u one koji budu i pored opomena pokušali da probiju obruč. Glavni lekar bio je dr Karlo Nađ.⁵

Sprečavanje i drugih bolesti, uglavnom zaraznih, najviše se vršilo preventivnim merama, od kojih su najčešće bile stroge naredbe.

Pošto je Čuprija bila sedište okruga, ima više takvih dokumenata-naredaba o čuvanju zdravlja i održavanju čistoće u varoši.

Takva jedna naredba Načelstva Okruga čuprijskog L br. 355 od 17. aprila 1884. godine upućena je Sudu opštine čuprijske sa zamerkom da se isti nedovoljno stara o izvršenju naredbi od 28. i 30. juna 1833. godine — „L br. 423 i 430, navodeći da u varoši Čupriji ima toliko nečistoće, da se mogu pojaviti po zdravlje i život građana opasne i pilepčive zarazne bolesti, a pogotovo kad uskoro napupe topli prolećni dani.

1) Svaki stanovnik...
 2) Svaki stanovnik...
 3) Svaki stanovnik...
 4) Svaki stanovnik...
 5) Svaki stanovnik...
 6) Svaki stanovnik...
 7) Svaki stanovnik...
 8) Svaki stanovnik...
 9) Svaki stanovnik...
 10) Svaki stanovnik...

1) Svaki stanovnik...
 2) Svaki stanovnik...
 3) Svaki stanovnik...
 4) Svaki stanovnik...
 5) Svaki stanovnik...
 6) Svaki stanovnik...
 7) Svaki stanovnik...
 8) Svaki stanovnik...
 9) Svaki stanovnik...
 10) Svaki stanovnik...

Tekst naredbe.

Načelstvo dalje preporučuje u cilju otklanjanja ovih nedostataka da odmah po prijemu naredbe izda svoju naredbu, u kojoj će tačno i detaljno navesti šta sve treba uraditi, kako ne bi došlo do štetnih posledica po narodno zdravlje.

U ovoj naredbi su sadržane sledeće tačke:
 Prvo, sve avlije, a naročito kavanske i mehanske, moraju se držati čisto, a da se varoške ulice najmanje dva puta nedeljno čiste i đubre izbacuje na određeno mesto.

Drugo, da se vodi računa o sanitarno-higijenskim uređajima, te da se oburvani i oštećeni nužnici poprave i češće kreće i dezinfikuju.

Naredba u svojoj trećoj tački obuhvata problem klanja stoke u varoši Čupriji i izričito zabranjuje da se stoka kolje i dere u varoši već samo na određenom mestu.

Četvrto, najstrožije se zabranjuje prodaja bobičavog i ukvarenog mesa (Čuprija je tada sem okružnog fizikusa imala i okružnog veterinara — primedba autora).

U petoj tački se između ostalog kaže: „Da oni koji stoku kolju i meso prodaju, ne drže meso pred dućanima obešeno o čepenak konopcima i dircima za to napravljenim, nego u dućanima, kao i da ne drže pred dućanima panjeve, na kojima meso seku, te da ih psi ližu i pogane”.

Šestom tačkom iste Naredbe zabranjuje se prodavanje ukvarene soljene ribe.

Navodeći po imenu vlasnike kuća, sedmom tačkom zabranjuje se držanje drva i raznih drugih stvari kojima se ometa kretanje u varoši.

Osmom tačkom naređuje se Sudu opštine da sve učini što je potrebno da bi se uklonila nečistoća u varoši Čupriji, i da se svuda i na svakom mestu najveća čistoća „nabljudava”.

Devetu i desetu tačku Naredbe navodimo u celosti da bi se sagledao sav značaj ove naredbe kao i sa kakvom se ozbiljnošću i savesnošću prilazilo čuvanju zdravlja naroda.

„S onima koji bi što protivno ovome učinili, da postupi po naređenjima Krivičnog zakona, kao što će to učiniti i samo Načelstvo, kad kontrolišući po ovome opštinsku vlast, naiđe kod koga ono što bi bilo protivno ovoj Naredbi, i na kraju neka Sud najdalje do kraja meseca aprila 1844 godine javi Načelstvu o izvršenju ovoga.”

IZ PRILožENE FOTOKOPIJE ORIGINALNOG DOKUMENTA VIDI SE DA JE PISANA lepim rukopisom i veoma jasno, a pravnički dosta stilizovano. Sve je navedeno precizno po tačkama i činjenički potkrepljeno, šta treba da se učini pod pretnjom Krivičnog zakona — što je i normalno za vreme i prilike u kojima je pisana. Ova naredba pored svoje nedograđenosti, ima preporučljivih i posve prihvatljivih mesta i sa donasnog stanovišta, a naročito u izvršenju.

Uostalom, krajem prošlog veka nije bilo dovoljno lekara, tek samo po jedan u okružnom mestu, pa je ovakva naredba bila neophodna i od velikog značaja u sređivanju zdravstvenih prilika i čuvanju narodnog zdravlja, čemu je vlast tadanje Srbije posvećivala posebnu pažnju. Čak su postojali obavezni, redovni mesečni izveštaji „po struci sanitetskoj”.